

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**Кафедра тактичної та спеціальної фізичної підготовки
факультету № 3**

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни *«Тактико-спеціальна підготовка»* обов'язкових
компонент освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

262 Правоохоронна діяльність

за темою: МОДЕЛЬ ЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ

Вінниця 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 №7

СХВАЛЕНО

Вченою радою
факультету №3
Протокол від 29.08.2022 №8

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
зі спеціальних дисциплін
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 29.08.2023 №7

Розглянуто на засіданні кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки факультету №3 протокол від 29.08.2023 №17

Розробники:

Т.в.о. завідувача кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки факультету №3, кандидат педагогічних наук, доцент, капітан поліції Боровик М.О.

Доцент кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки факультету №3, кандидат технічних наук, доцент Власенко І.В.

Старший викладач кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки факультету №3, кандидат юридичних наук, капітан поліції Шевченко Т.В.

Старший
викладач кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки факультету №3 Іванченко О.М.

Рецензенти:

Старший викладач циклу вогневої та фізичної підготовки Вінницького вищого професійного училища Департаменту поліції охорони підполковник поліції Несмачний В.П.;

Провідний фахівець центру післядипломної освіти кандидат юридичних наук Овчаренко І.М.

План лекції (навчальні питання):

1. Модель застосування сили

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 року з останніми змінами // Електронна версія <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про Національну поліцію України від 07 листопада 2015 р. // Електронна версія <http://search.ligazakon.ua/search/law/>.
3. Адміністративна діяльність органів поліції: підручник / за заг. Ред. Д-ра юрид. Наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [о. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка] ; МВС України, Харків. Нац. Ун-т внутр. Справ. – харків: хнувс, 2017. – 432 с.
4. Тактична та тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції України: навч. посіб. / Я.Г. Бондарєнко, О.Ю. Прокопенко, Д.В. Сергієнко, В.О. Куценко. – Харків: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2017. – 308 с.
5. Кодекс України про адміністративні № 2747-VIII з останніми змінами від 06.06.2019 року.
6. Дисциплінарний статут Національної поліції України від 15.03.2018 року № 2337-VIII.
7. Постанова Кабінету Міністрів України Про однострій поліцейських № 823 від 30.09.2015 року з останніми змінами.

Текст лекції

1. Застосування сили.

В залежності від ситуацій, що склалися виділяють наступні види впливу поліцейського:

Фізичний контроль:

Модель визначає два рівня фізичного контролю: м'який і жорсткий.

Під фізичним контролем мається на увазі будь-який метод фізичного впливу, який застосовується для контролювання особи без застосування зброї.

М'які прийоми фізичного впливу можна використовувати з метою відволікання та подальшого застосування прийомів контролю.

Відволікаючі прийоми включають, зокрема, удари відкритими долонями і натискання на больові точки.

Методи контролю включають в себе конвоювання та/або прийоми стримування руху, фіксацію суглобів та надягання кайданків на особу, яка не чинить опору та мінімізують ймовірність нанесення травм.

Жорсткі прийоми фізичного впливу використовуються для припинення дій особи, або застосування прийомів контролю та передбачають більш високу ймовірність нанесення травм.

Вони можуть включати удари руками та ногами. Контроль удушенням (тиск на сонну артерію) також вважається жорстким прийомом фізичного впливу.

Спеціальні засоби:

- Передбачає застосування кайданків, гумового/пластикового кийка, газу сльозогінної та дратівливої дії, тайзеру (електрошокер), пристроїв для відстрілу патронів спорядженими гумовими кулями та інших спеціальних засобів передбачених законом (ст.45 ЗУ НП).

Вогонь на ураження.

Передбачає застосування поліцейськими табельної зброї (пістолет, помпова рушниця, автоматична рушниця, і т.д.) Застосування зазначених видів озброєння у більшості випадків, призводить до тяжких тілесних ушкоджень, або смерті в наслідок дії балістичної сили, тобто свинцевої кулі, у зв'язку з поведінкою правопорушника, яка може призвести до заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, або смерті. (ст.46 ЗУ НП)

2. Поведінка осіб.

В залежності від дій правопорушників або інших суб'єктів, з якими можуть контактувати поліцейські виділяють наступні види поведінки осіб:

Співпраця.

Особа адекватно реагує на вимоги поліцейського.

Пасивний опір.

Особа відмовляється виконувати законну вимогу поліцейського і чинить незначний опір або не чинить жодного фізичного опору. Такий опір може бути у формі словесної відмови або навмисної фізичної бездіяльності..

Активний опір.

Такий вид опору може бути у вигляді спроб втечі, опору арешту, спробі уникнення контролю з боку поліцейського, вивільнення від захвату тощо.

Агресивний поведінка.

Такий вид поведінки може бути виражений у спробі, погрозі або у застосуванні фізичної сили до інших осіб або поліцейського, може включати в себе руками та ногами, або інший вид застосування сили, але без застосування зброї.

Тяжкі тілесні ушкодження, або смерть.

Дії, які можуть призвести до тяжких тілесних ушкоджень, або смерті поліцейського та інших громадян. Приклади можуть включати: напади із застосуванням холодної зброї, палиць, або вогнепальної зброї перерізання вен на зап'ястях при спробі самогубства.

3. Типи сили.

Виділяють об'єктивно виправдану та надмірну силу.

Об'єктивно виправдана.

Цей термін означає, що визначаючи необхідність застосування сили та адекватний рівень її застосування, поліцейські повинні оцінювати кожную ситуацію в залежності від відомих їм обставин, включаючи серйозність злочину, рівень загрози або спротиву, що демонструє суб'єкт, та загрозу для оточуючих, але не обмежуючись цими факторами.

Застосований поліцейський захід є пропорційним, якщо шкода, заподіяна охоронюваним законом правам і свободам людини або інтересам суспільства

чи держави, не перевищує блага, для захисту якого він застосований, або створеної загрози заподіяння шкоди. (ст. 29 ЗУ НП).

Надмірне застосування сили.

Застосування сили більш високого рівня, ніж це об'єктивно виправдано у даних обставинах, або продовження застосування сили після того, як суб'єкт був затриманий або нейтралізований іншим чином.

4. Поліцейські заходи примусу. (Стаття 42 ЗУ «Про Національну поліцію»).

Поліція під час виконання повноважень, визначених цим Законом, уповноважена застосовувати такі заходи примусу:

- 1) фізичний вплив (сила);
- 2) застосування спеціальних засобів;
- 3) застосування вогнепальної зброї.

Вид та інтенсивність застосування заходів примусу визначаються з урахуванням:

- конкретної ситуації;
- характеру правопорушення;
- індивідуальних особливостей особи, яка вчинила правопорушення.

Попередження про застосування заходів примусу

СПОСІБ ПОПЕРЕДЖЕННЯ	
Як зробити	В якому випадку
- голосом	- всі випадки
- через гучномовні установки, підсилювачі звуку	- значна відстань або звернення до великої групи людей
ТЕРМІНИ (строки) ПОПЕРЕДЖЕННЯ	
Як зробити	Коли можна не робити
- <u>заздалегідь</u> попередити особу про застосування	- зволікання може <u>спричинити посягання</u> на життя і здоров'я особи чи та/або поліцейського;
- надати їй <u>достатньо часу</u> для виконання законної вимоги поліцейського	- зволікання може <u>спричинити інші тяжкі наслідки</u> ; - в ситуації, що склалася, таке попередження є <u>невиправданим</u> або <u>неможливим</u> .

Категорія осіб, відносно яких заборонено застосовувати заходи примусу:

- жінок з явними ознаками вагітності;
- малолітніх осіб;
- осіб з явними ознаками обмежених можливостей;
- осіб з явними ознаками старості;

Дозволено у разі:

- збройного нападу;
- групового нападу;
- учинення збройного опору поліцейському (що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських) ;

ЯКЩО відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо.

Візуальне визначення осіб, до яких діють обмеження по застосуванню заходів примусу

КАТЕГОРІЯ:	ОЗНАКИ:
- жінки з явними ознаками вагітності	Візуально можуть бути визнані вагітними
- малолітні особи	Суб'єктивно сприймаються як особи до 14 – річного віку
- особи з явними ознаками обмежених можливостей	Мають каліцтва чи вроджені вади, з огляду на які особа не може створювати небезпеку життю чи здоров'ю
- особи з явними ознаками старості	Сприймаються як неспроможні внаслідок вікових змін створювати небезпеку для життя та здоров'я

Застосування фізичної сили (Стаття 44 ЗУ «Про Національну поліцію»).

ФІЗИЧНА СИЛА застосовується для:

- забезпечення особистої безпеки;
- забезпечення безпеки інших осіб;
- припинення правопорушення;
- затримання особи, яка вчинила правопорушення.

Фізична сила застосовується лише тоді, коли застосування інших поліцейських заходів не забезпечує виконання поліцейським повноважень, покладених на нього законом.

Застосування спеціальних засобів (Стаття 45 ЗУ «Про Національну поліцію»).

Спеціальні засоби призначені для:

- захисту людей від ураження різними предметами (у тому числі від зброї),
- тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника),
- пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують.

УВАГА!!!

Поліцейський зобов'язаний негайно зупинити застосування певного виду заходу примусу в момент досягнення очікуваного результату!!!

1) кайданки та інші засоби обмеження рухомості застосовуються:

- а) до особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення та чинить опір поліцейському або намагається втекти;
- б) під час затримання особи;
- в) під час конвоювання (доставляння) затриманого або заарештованого;
- г) якщо особа своїми небезпечними діями може завдати шкоду собі і оточуючим;
- г) проведення процесуальних дій з особами у випадках, коли вони можуть створити реальну небезпеку оточуючим або собі;

2) гумові та пластикові кийки застосовуються для:

- а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;
- б) затримання особи, яка вчинила правопорушення і чинить злісну непокору законній вимозі поліцейського;
- в) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;

3) засоби, споряджені речовинами слъзозгінної та дратівної дії, застосовуються для:

- а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;
- б) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;

Поліції (поліцейському) під час застосування спеціальних засобів ЗАБОРОНЕНО

- А) наносити удари гумовими (пластиковими) кийками по голові, шиї, ключичній ділянці, статевих органах, попереку (куприку) і в живіт;
- Б) під час застосування засобів, споряджених речовинами слъзозгінної та дратівної дії, здійснювати прицільну стрільбу по людях, розкидання і відстрілювання гранат у натовп, повторне застосування їх у межах зони ураження в період дії цих речовин;
- В) застосовувати кайданки більше ніж 2 години безперервного використання або без послаблення їх тиску.

Застосування вогнепальної зброї (Стаття 46 ЗУ «Про Національну поліцію»)

Застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу. Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки після попередження про:

- необхідність припинення протиправних дій;
- намір використання заходу примусу (зброї).

БЕЗ ПОПЕРЕДЖЕННЯ допускається застосування ВЗ:

- 1) при спробі особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену ним відстань, чи доторкнутися до зброї;
- 2) у разі збройного нападу, а також у разі раптового нападу із застосуванням бойової техніки, транспортних засобів або інших засобів, що загрожують життю чи здоров'ю людей;
- 3) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу;
- 4) якщо особа чинить збройний опір;
- 5) для припинення спроби заволодіти вогнепальною зброєю.

Поліцейський уповноважений у виняткових випадках застосовувати вогнепальну зброю:

- для відбиття нападу на поліцейського або членів його сім'ї, у випадку загрози їхньому життю чи здоров'ю;
- для захисту осіб від нападу, що загрожує їхньому життю чи здоров'ю;
- для звільнення заручників або осіб, яких незаконно позбавлено волі;
- для відбиття нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежитлові приміщення, а також звільнення таких об'єктів у разі їх захоплення;
- для затримання особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти;
- для затримання особи, яка чинить збройний опір;
- для затримання особи, яка намагається втекти з-під варти;
- для затримання озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю людей та/або поліцейського;
- для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського.

Поліцейський може використати вогнепальну зброю для:

- подання сигналу тривоги;
- виклику допоміжних сил;
- для знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю поліцейського та інших осіб.

ЗАБОРОНЕНО застосовувати вогнепальну зброю:

- в місцях, де може бути завдано шкоди іншим особам;
  - у вогнебезпечних місцях;
  - у вибухонебезпечних місцях;
- крім випадків:
- необхідності відбиття нападу
  - крайньої необхідності.